

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

12(21)

2012

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

**RELIGIJOS ETNOLOGIJA
IR LIAUDIŠKASIS PAMALDUMAS**

Sudarytojas JONAS MARDOSA

**ETHNOLOGY OF RELIGION
AND FOLK RELIGIOSITY**

Edited by JONAS MARDOSA

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

Leidybą finansuoja
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA

REDAKcinĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Lietuvos edukologijos universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKcinĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:
European Reference Index for the Humanities (ERIH)
EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,
SocINDEX with Full Text
Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė (Vytis Čiubrinskas)</i>	5
<i>Foreword (Vytis Čiubrinskas)</i>	7

Straipsniai / Articles

Religijos etnologija ir liaudiškasis pamaldumas / Ethnology of Religion and Folk Religiosity

Jonas Mardosa

Įvadas į religijos etnologiją, liaudies religiją ir liaudiškąjį pamaldumą: paradigmų ir tyrimo turinio klausimai	9
Introduction to the Ethnology of Religion, Folk Religion and Folk Piety: Paradigms and Research Content. Summary	27

Halina Bondarenko

Šiuolaikinė ukrainiečių liaudiškojo religingumo transformacija	31
Modern Transformation of Ukrainian Folk Religiosity. Summary	48

Skaidrė Urbonienė

Kryždirbystė išeivijoje: religingumo ir/ar lietuviškumo manifestacija	51
Cross Crafting in Emigration: Manifestation of Religiosity and / or Lithuanian Identity. Summary	72

Jonas Mardosa

Verbos sakralumas ir kasdieniškumas: lytiškumo dimensija	75
Sacred and Profane Aspects of Palm Sunday <i>Verba</i> : the Dimension of Gender. Summary	101

Rimantas Sliužinskas

Mirties kaip miego samprata Klaipėdos krašto evangelikų liuteronų tradicijoje	105
The Understanding of Death as Sleeping in the Evangelic Lutheran Tradition of Klaipėda Region. Summary	120

Aušra Kairaitytė

Bibliinių ir hagiografinių siužetų plėtotė tradiciniame lietuvių folklore	123
The Development of Biblical and Hagiographic Plots in Traditional Lithuanian Folklore. Summary	142

Liudmila A. Tulceva

Sakralusis supimosi universumas rusų agrariniame kalendoriuje	145
The Sacral Universe of the <i>Kachalnoe</i> Day (before St Peter's Fast) in the Russian Agrarian Calendar. Summary	163

Kiti straipsniai / Other articles*Darius Daukšas*

- Lietuvos lenkai: etninio ir pilietinio identiteto konstravimas *ribinėse zonose* 167
Lithuanian Poles: Constructing Ethnic and National Identity in Border Areas.
 Summary 192

Diskusijos / Discussions*Irma Šidiškiene*

- Antroponimų ir toponimų topografija etnografiniuose tekstuose:
 metodologinis požiūris 195
 Topography of Anthroponyms and Toponyms in Ethnographic Texts:
 Methodological Approach. Summary 213

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

- Pertti J. Anttonen. Tradition through Modernity. Postmodernism and the Nation-
 State in Folklore Scholarship (*Lina Būgienė*) 215
 Teodoras Lepneris. Prūsų lietuvis. V. Gerulaitienė (pareng.) (*Žilvytis Šaknys*) 221
 Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose.
 V. Čiubrinskas (sud.) (*Vida Savoniakaitė*) 224
 Rasa Čepaitienė. Paveldosauga globaliajame pasaulyje (*Vytautas Tumėnas*) 228

Konferencijos / Conferences

- 23-ioji AABS konferencija „Globalioji Baltija: ateinantys dvidešimt metų“
 (*Auksulė Čepaitienė, Ieva Kripienė*) 238
 12-oji EASA konferencija Paryžiuje (*Vida Savoniakaitė, Vytis Čiubrinskas*) 243

Sukaktys / Anniversaries

- Venantui Mačiekui – 75-eri (*Gražina Kadžytė*) 249

Konferencijos

23-ioji AABS konferencija „Globalioji Baltija: ateinantys dvidešimt metų“

2012 m. balandžio 26–28 d. Ilinojaus universitete, Čikagoje (JAV), vyko jau dvidešimt trečioji Baltijos šalių tyrimų pažangos asociacijos (angl. k. *Association for the advancement of Baltic studies, AABS*) organizuota tarptautinė mokslinė konferencija „Globalioji Baltija: ateinantys dvidešimt metų“ (angl. k. *The global Baltics: the next twenty years*).

Baltijos šalių tyrimų pažangos asociacija (AABS), veikianti nuo 1968 m., yra tarptautinė studijų ir mokslo ne pelno organizacija, siekianti skatinti Baltijos šalių tyrimų plėtrą. Organizacija finansuoja konferencijas ir susitikimus, remia leidybą, teikia stipendijas, apdovanojimus, platina Baltijos tyrimų aktualijas, leidžia tarpdisciplininės pakraipos žurnalą *The journal of Baltic studies* (*Baltijos tyrimų žurnalas*). Tradicija yra tapusios tarpdisciplininės konferencijos, organizuojamos kartą per dvejus metus, į kurias pasidalyti žiniomis ir naujais tyrimų rezultatais susirenka mokslininkai ar besidomintieji Baltijos studijomis ne tik iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, bet ir viso pasaulio.

Ši sykį AABS 23-oji konferencija vyko Čikagoje – mieste, esančiame Jungtinių Amerikos Valstijų šiaurės rytuose, Ilinojaus valstijoje ant Mičigano ežero kranto. Tai nuo seno buvęs ypač svarbus susisiekimo mazgas, upiniais laivais, geležinkeliais, automagistralėmis jungiantis skirtingas valstijas ir vietas; tai pramonės centras, garsus ne tik pramone, bet ir dangoraižiais, ir menais. Antropologams Čikaga reikšminga dėl Čikagos universiteto ir jo stiprių, mokslo pasaulyje garsių socialinių tyrimų ir miesto tyrimų moky-

klų, čia leidžiamo vieno iš pagrindinių antropologijos žurnalų *Current Anthropology*. O Baltijos šalims Čikaga yra vieta, kur susitelkusios nemažos lietuvių, latvių ir estų bendruomenės. Gerokai daugiau nei prieš šimtmetį Čikaga yra tapusi vienu iš svarbiausių lietuvių emigracijos ir lietuvių bendruomenės centrų, turėjusių ir turinčių ypač reikšmingą kultūrinę, socialinę ir politinę įtaką Lietuvai.

Konferencijos „Globalioji Baltija: ateinantys dvidešimt metų“ organizaciniam komitetui vadovavo Pasaulio lietuvių bendruomenės įsteigtos Ilinojaus universiteto Lituanistikos katedros (beje, vienintelės JAV) vedėjas, Slavų ir baltų kalbų bei literatūros studijų departamento profesorius Giedrius Subačius. Konferencijos programa buvo ypač intensyvi ir įvairiapusiška, ją sudarė devynios pagrindinės sesijos. Šiame tris dienas vykusiame intensyviame renginyje buvo siekiama tarpdiscipliniškai nagrinėti Baltijos šalių padėtį, ateities perspektyvas antropologijos, sociologijos, architektūros, verslo, komunikacijos, demografijos, ekonomikos, etninių santykių, lyčių studijų, geografijos, istorijos, tarptautinių santykių, teisės, literatūros, politikos mokslų, sveikatos, religijos ir kitų mokslo krypčių aspektais. Anot organizatorių, norą dalyvauti pareiškė daugiau nei 200 prelegentų iš daugiau nei 15 šalių, besidominčių ir tyrinėjančių Baltijos regioną, jos valstybes ir visuomenes. Konferencijoje dalyvavo mokslininkai iš Australijos, Brazilijos, Kanados, Estijos, Suomijos, Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Vengrijos, Latvijos, Lietuvos, Švedijos, Rusijos, JAV ir kitų šalių. Tai rodo, kad Baltijos regio-

nas yra įdomus, svarbus, o kartu ir puiki erdvė tarptautiniam moksliniam bendradarbiavimui plėtotis. AABS ypač skatina jaunimo, studijuojančio magistro ar doktorantūros programas, augančios jaunosios akademikų kartos dalyvavimą konferencijose ir jų siekį įgyti patirties.

Atidarant konferenciją sveikinimo žodį tarė Giedrius Subačius, AABS prezidentas Vėjas Liulevičius ir iš jo pareigas perimančis naujai išrinktas prezidentas Ainas Haasas. Konferenciją sveikino Iliojaus universiteto, Čikagos miesto ir Iliojaus valstijos atstovai. Baltijos regionui aktualių temų, problemų bendrumą simbolizavo jau pirmoje plenarinėje sesijoje kalbėję ir Baltijos šalių perspektyvas globaliame pasaulyje aptarę visų trijų Baltijos šalių ambasadoriai JAV: Marina Kaljurand (Estija), Žygmantas Pavilionis (Lietuva) ir Andrejas Pildegovicas (Latvija). Diskusijoje, kuriai vadovavo Bradley D. Woodworthas iš Niuheiveno universiteto, dalyvavo ir JAV Prezidento bei Baltųjų rūmų atstovai – Benjaminas Rhodesas, JAV Prezidento patarėjo padėjėjas strateginei komunikacijai ir kalbų rašymui, ir Elizabeth Sherwood-Randall, vyresnioji direktorė Europos reikalams (Nacionalinio saugumo taryba). Kitomis dienomis paskaitas skaitė JAV senatorius iš Iliojaus valstijos Dickas Durbinas ir Latvijos parlamento narys Vjačeslavas Dombrovskis. Pažymėtina, jog taip tarsi buvo pabrėžtas Baltijos šalių neatskirtumas, interesų bendrumas ir jų problemų aktualumas tarptautiniame kontekste. Įdomi ir naujus horizontus atverianti buvo profesoriaus Pietro U. Dinio (Pizos universitetas, Italija) paskaita „Įžanga į baltų lingvistiką: baltų kalbos ir tautos Renesanso Europoje“ (angl. k. *Prelude to Baltic linguistics: Baltic languages and nations in Renaissance Europe*) apie baltų kalbas konceptualizuojančias XVI a. lingvistines teorijas.

Atskirai norėtuși aptarti Antropologijos sekcijos (nors ši disciplina Lietuvoje dar

sunkiai skinasi kelią į pripažinimą) darbą šioje konferencijoje. Jai vadovavo Neringa Klumbytė (Majamio universitetas, Ohajo valstija), kurios indėlio į sekcijos darbą negalima nepaminėti. Rengiantis konferencijai, sudarant sekciją, atrenkant pranešimus ji kantriai bendravo su visais būsimais prelegentais, teikė informaciją ir atsakė net į smulkius praktinio pobūdžio klausimus, ypač naujų AABS konferencijos dalyvių.

Ankstų balandžio 27 d. rytą prasidėjo pirmoji Antropologijos sekcijos darbo dalis *Tapatumo ribos: etniškumas, kitoniškumas ir individualybė* (angl. k. *Identity frontiers: ethnicity, alterity, and selfhood*), vadovaujama Jolantos Kuznecovienės (Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas). Diskusiją vedė Olavis Arensas (Armstrongo Atlanto valstijų universitetas, Džordžijos valstija). Ieva Kripienė (Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas), skaičiusi pranešimą „Lietuvių transmigrantų misija Niujorke: išsaugoti ar sukurti lietuvišką tapatybę?“ (angl. k. *The mission of Lithuanian transmigrants in New York: to preserve or to create Lithuanian identity*), ieškojo atsakymo į klausimą, kokios misijos imasi lietuvių emigrantai Niujorke – išsaugoti nusistovėjusias ar kurti naujas lietuviškosios tapatybės formas, aptarė skirtingas Antrojo pasaulinio karo laikotarpio Lietuvos politinių emigrantų ir iš nepriklausomos Lietuvos Respublikos į JAV emigravusių asmenų kultūrinės veiklas, kasdienines praktikas. Loreta Martynėnaitė (Lietuvos istorijos institutas, Vilnius) pranešime „Gėlių darželis: moteriškos saviraiškos kontūrai“ (angl. k. *The floral garden in the contours of women's self-consciousness expression*), atrodytu, gana siaurą ir tradicinei kultūrai būdingą tyrimų objektą – gėlių darželį – įprasmino liaudiškos moteriškosios kultūros kontekste, pabrėždama lyties tapatybės įprasminimo simboliais aspektą ir taip visai kitomis reikšmėmis priartėdama prie individualumo temos. Jolantos Kuzneco-

vienės (Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas) pranešimas „Lietuviai už Lietuvos ribų: lietuviškumo praktikos ir emociniai išteklių“ (angl. k. *Lithuanians outside Lithuania: practises and emotional resources of Lithuanian-ness*) vėl gražino prie etninio identiteto konstravimo strategijų; autorė svarstė apie Anglijoje, Airijoje, Norvegijoje ir Ispanijoje gyvenančių lietuvių lietuviškumo praktikavimo formas ir iššūkius, emocinio ryšio su gimtąja šalimi išlaikymą ir integravimąsi į naujas visuomenes.

Tą pačią dieną po pietų Antropologijos sekcija dirbo toliau – gvildeno temą „Skaidrios tautos: politinės ir ekonominės globalios Baltijos kultūros“ (angl. k. *Transparent nations: political and economic cultures in the global Baltics*). Jai vadovavo Agnese Cimdiņa (Latvijos universitetas, Ryga), o renginį vedė Daina Eglitis (Vašingtono universitetas, Vašingtono valstija). Šioje sekcijoje pranešimą „Apie išgyvenimo bunkeryje dramą ir nenostalginę socializmo atmintį Lietuvoje“ (angl. k. *On the survival drama at the bunker and non-nostalgic memory of socialism in Lithuania*) skaitė Gediminas Lankauskas (Reginos universitetas, Kanada). Jis nagrinėjo teatralizuotą ir edukacinę įvykį – „išlikimo dramą“ sovietiniame bunkeryje netoli Vilniaus, kur profesionalių aktorių vadovaujami žiūrovai ir dalyviai išgyvena svarbiausias sovietinio laikmečio situacijas. Tai buvo pagrindas aptarti visuomenėje plačiai paplitusią nostalgizacijos paradigmą ir jos dominavimą bei individualias ir kolektyvines atmintis. Miranda R. Zapor (Emorio universitetas, Džordžijos valstija) pranešime „Sąjūdis ir Lietuvos katalikų bažnyčia“ (angl. k. *Sąjūdis and the Lithuanian Catholic church*) svarstė ryšį tarp Sąjūdžio ir Katalikų bažnyčios Lietuvoje, atkreipdama dėmesį į tai, kaip Sąjūdis pripažino Bažnyčios pajėgumą ir išteklius plėtoti tautiškumą, tautinę kultūrą. A. Cimdiņa pranešime „Kaimiškojo gyvenimo plėtos strategijos ir įtvirtini-

mas Latvijoje“ (angl. k. *Development strategies and embeddedness of rural life in Latvia*) nagrinėjo kaimiškojo Latvijos gyvenimo raidos strategijas, ekonominės veiklos ir efektyvumo įtvirtinimą lokaliuose kultūriškuose kontekstuose ir vietinėje socialinėje aplinkoje.

Antropologijos sekcija darbą tęsė balandžio 28 d. rytą, nagrinėjo temą *Baltijos kryptys: bendruomenė, tapatumas ir tautinė valstybė* (angl. k. *Baltic departures: community, identity, and the nation-state*). Renginiui vadovavo N. Klumbytė (Majamio universitetas, Ryga). D. Dzenovska (Latvijos universitetas, Ryga). D. Dzenovska taip pat skaitė pranešimą „Apie tuštumą ir svarbumą išlaikyti gyvenimą“ (angl. k. *On the emptiness and the importance of maintaining life*), svarstydama tai, kaip Latvijos kaime išgyvenamas tuštėjimas – didysis išvažiavimas, ir kviesdama žvelgti ne iš politinės ar demografinės migracijos pusės, įprastos ir viešojoje erdvėje dažnos šio proceso interpretacijos, bet kultūriškai – kaip į diskursą ar kraštovaizdį. Auksuolės Čepaitienės (Lietuvos istorijos institutas, Vilnius) pranešimas „Giminystė ir kaimynystė: dvi viena kitą papildančios ir konkuruojančios socialinės organizacijos formos Lietuvoje“ (angl. k. *Kinship and neighbourhood: two rival and mutually enhancing categories of social organisation in Lithuania*) lieti įsivaizduojamus, konstruojamus ir praktikuojamus giminystės bei kaimynystės santykius Lietuvoje, tai, kaip žmonės juos įprasmina ir kontekstualizuoja sureikšmindami vienus ryšius ir paneigdami kitus. N. Klumbytė pranešime „Išimties politika: elgetos Rožės, Vilniaus karalienės, gyvenimas“ (angl. k. *The politics of exception: the life of beggar Roze, the Vilnius queen*) nagrinėjo išimties ir išskirtinumo prasmes – tai, kaip galios režimai kuriami ypatingose, išskirtinėse vietose ir ką jie kalba apie tautinę valstybę, individą ir bendruomenę. Paskutinis šios sekcijos darbo dalies pranešimas buvo

Vyčio Čiubrinsko (Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas) „Sociokultūrinės antropologijos disciplina vis-á-vis tapatumo politikai Lietuvoje“ (angl. k. *The discipline of sociocultural anthropology vis-á-vis politics of identity in Lithuania*), kuriame jis, viena vertus, pabrėžė sociokultūrinės antropologijos disciplinos aktualumą, kita vertus, parodė, kaip dominuojantis identiteto politikos kontekstas ir diskursas konstruoja jos nevienareikšmišką vietą tarp kitų akademinų disciplinų Lietuvoje.

Pažymėtina ir tai, kad pranešimai antropologijos ir etnologijos temomis skaityti ne tik Antropologijos sekcijoje. Vida Savoniakaitė (Lietuvos istorijos institutas, Vilnius) dalyvavo sekcijos „Mažumos ir etniškumas Baltijoje. Lenkiška Lietuva: praeitis, dabartis ir ateitis“ (angl. k. *Minorities and ethnicity in the Baltics. Polish Lithuania: past, present and future*) darbe. Ji skaitė pranešimą „Etniškumas globalioje Baltijoje: lietuviai paribio Lenkijos regione“ (angl. k. *Ethnicity in the global Baltics: Lithuanians on the Polish border region*), kuriame svarstė, kaip lietuviai suvokia savo kitoniškumą ir kaip politinės situacijos ir viešoji erdvė dalyvauja konstruojant naujus tapatumus. Su antropologija buvo susijusi ir apskritojo stalo diskusija tema „Baltijos istorija ir atmintis posocialistinėje ir pokolonijinėje Europoje“ (angl. k. *Baltic history and memory in postsocialist and postcolonial Europe*), vykusį paskutinę konferencijos dieną. Jos organizatorių N. Klumbytės, G. Lankausko ir Uku Lemberio (Vidurio Europos universitetas, Budapeštas) iškeltas klausimas, kaip istoriškai savita atmintis konstruoja viešąją erdvę, tapatybę ir istoriją, sulaukė gana gyvos ir intelektualios požiūriu kūrybingos diskusijos, kai kuriuos neatsakytus klausimus tarsi palikusios ateities tyrimams.

Apibendrinant norėtusi pabrėžti, kad nepaisant neapibrėžtos antropologijos ir etnologijos padėties Lietuvoje (situacijos Latvijoje ir Estijoje yra skirtingos ir indi-

vidualios) randasi vis daugiau tyrimų, taikančių šią metodologinę prieigą, ir tai ypač akivaizdu tampa konferencijose. Antropologinė diskusija paliečia visuomeni jautrias socialines ir kultūrinės temas, nors etnografinis, galbūt visuomenės ir bendruomenės požiūriu, paribio reiškinį su-reikšminimas atrodo nepatogus ar nepriimtinas. Tačiau visi greičiausiai sutiks, kad antropologai vienaip ar kitaip kalba apie aktualijas – visiems akivaizdžiai matomas dalykus. Reikšminga, kad jie ignoruoja politinę perspektyvą ir pateikia unikalias žinias, kurios sugrąžina pasakojimą nuo to, kaip turėtų būti, prie to, kaip yra. Taigi, įvertinant 23-iosios AABS konferencijos antropologinę diskusiją būtų galima pasakyti, kad nepaisant to, jog ji buvo šiek tiek nedraši ir jai trūko to intelektualinio ir kūrybinio pasitikėjimo teikiančio pagrindo, kuri galėtų užtikrinti išplėtotą disciplininę erdvę ir tyrimų gausa Lietuvoje, svarbu tai, kad diskusija vyko, kad ji nebuvo siaura ir svarbiausia – turi aiškia perspektyvą.

Prisimenant AABS konferenciją „Globalioji Baltija: ateinantys dvidešimt metų“ norėtusi pasakyti dar porą dalykų. Tarpdisciplininė konferencija atveria erdvę ir vietą ne tik antropologinei diskusijai, bet ir diskusijai, kurioje galima susipažinti su kitų mokslo krypčių tyrimais, akademinio domėjimosi interesu pasirinkusiais Baltijos šalis. Ypač reikšminga buvo tai, kad skirtingi disciplininiai diskursai, taikantys skirtingas metodologines prieigas, savaip susilietė vienas su kitu, prieštaravo ar papildė vienas kitą, sukurdami svarstymus pritraukiančius ir minties kūrybingumą skatinančius probleminius taškus ir sritis. Įdomu ir tai, kad vien tik peržvelgus šios konferencijos pranešimus išryškėjo pasikartojančios ir, matyt, Baltijos regionui aktualios temos ir probleminės grupės. Taigi, tarp visų pranešimų bene plačiausio rezonanso sulaukė atminties, istorijos, paveldo, tapatybės, praeities ir ateities, holokausto

temos, kurias nagrinėjo įvairių kryptių tyrėjai – ne tik istorikai, bet ir literatūrologai, menotyrininkai, kino tyrinėtojai, antropologai ar net psichologai. Prie jos glaudėsi tremties, egzilio, emigracijos ir migracijos temos. Visiškai greta buvo tautinės valstybės, etniškumo, etninės kategorizacijos, tarptautinių santykių klausimai, į kuriuos trijose Baltijos šalyse pažvelgta mikropasakojimų lygmeniu. Nagrinėtos ir pilietinės visuomenės, politikos ir geopolitikos, pasipriešinimo, sovietinės ir posovietinės visuomenės, ekonomikos aktualijų problematikos. Įdomūs buvo ir kai kurių tyrėjų sureikšminti lyties tyrimai moteriškumo ir vyriškumo krizės temomis, taip pat epizodiškai pasirodę, bet neišvengiamai reikšmingi energetikos, maisto ir mobilumo klausimai.

Šią AABS konferenciją lydėjo įvairūs renginiai, papildę Baltijos šalių tyrimus. Lituanistikos tyrimo ir studijų centras Čikagoje konferencijai parengė parodą, kurioje buvo eksponuojami reti leidiniai ir rankraščiai, skirti Baltijos šalims. Kitoje parodoje buvo galima susipažinti su naujausia mokslinė literatūra apie Baltijos kraštus ir baltiškoms temomis parašytomis knygomis, žurnalais, kitais leidiniais. Atskirą pristatymą surengė žurnalas *Lituanus*.

Konferencijos metu vyko ir kiti svarbūs renginiai – AABS narių susirinkimas, studentų susitikimai, Amerikos latvių vyrų choro ir lietuvių vyrų ansamblio „Dainava“ koncertas. Konferencijos pabaigoje buvo surengta popietė su Baltijos šalių rašytojais, kuriai vadovavo Violeta Kelertas. Kartu su Karlu Jirgensu, Daiva Markelis, Birute Putrius Serota, Antanu Šileikiu savo kūrybą pristatė ir kiti estų, latvių ir lietuvių kilmės rašytojai, poetai. Buvo daugy-

bė progų plėtoti konferencijos metu užsimezgasias dalykines pažintis, detalesnes mokslines diskusijas.

Paskutinę konferencijos dieną, balandžio 29-ąją, dalyviai turėjo progą susipažinti su Čikaga, kurioje gyvena daugiau lietuvių ir lietuvių kilmės asmenų nei bet kuriame kitame JAV mieste, kur veikia svarbūs lietuvių kultūrą puoselėjantys ir palaikantys centrai – Čikagos jaunimo centras, Pasaulio lietuvių centras, Balzeko lietuvių kultūros muziejus, Ateitininkų namai, kelios bažnyčios, lituanistinės mokyklos, žiniasklaidos priemonės ir pan. Norintieji dalyvavo ekskursijoje po Čikagos miesto centrą, garsų architektūra ir dangoraižiais, kurią vedė Čikagos architektūros fondo narys, gidas prof. Jurgis Anysas.

Apibendrinant norėtusi pabrėžti, kad Čikagoje, Ilinojaus universitete vykusi 23-oji AABS tarptautinė mokslinė konferencija „Globalioji Baltija: ateinantys dvidešimt metų“ dalykine ir moksline prasme yra neabejotinai svarbus įvykis, suteikiantis puikias galimybes susitikti, susipažinti, diskutuoti, pasidalinti žiniomis, skirtingas metodologines prieigas taikančių tyrimų rezultatais, aptarti bendradarbiavimo galimybes su įvairių sričių mokslininkais iš daugybės šalių. Tai reikšmingas žingsnis plėtojant Baltijos šalių tyrimus, sudaręs sąlygas pažvelgti į šio regiono aktualijas ir savus lokalius disciplininius diskursus.

Norėtusi nuoširdžiai padėkoti konferencijos organizatoriams ir rengėjams už šią puikią konferenciją. Atskirai reikėtų padėkoti tiems, kurie visada atsirasdavo šalia, kai tik iškildavo koks nors praktinis klausimas, ir sudarė sąlygas nors trumpai susipažinti su XIX amžių siekiančiu Čikagos lietuvių gyvenimu.

Auksuolė Čepaitienė, Ieva Kripienė

12-oji EASA konferencija Paryžiuje

EASA (Europos socialinių antropologų asociacijos) konferencijos laikomos svarbiu įvykiu antropologijos mokslo pasaulyje. Į 12-ąją bienalinę konferenciją Paryžiaus universitete Ovest Nanterre la Défense susirinko daugiau nei 1400 mokslininkų iš viso pasaulio. Konferencijos tema „Netikrumas ir nerimas“ – intriguojanti, patraukli bei šiuolaikiška ir, kaip konferencijos atidarymo kalboje pažymėjo EASA prezidentė Susana Narotzky iš Barselonos universiteto, – tai fundamentalūs žmogiškosios prigimties bruožai. Aptardama socialinio netikrumo ir baimės tematiką ji kvietė atkreipti dėmesį į įvairias dominavimo formas, kurios kaip tik ir sukelia socialines neramybės, motyvuoja socialinei kaitai ir didelėms socialinėms transformacijoms (pvz., Prancūzų revoliucija – ją minėjome konferencijos uždarymo dieną), ženklinančioms dominavimo epochų pabaigą. Anot S. Narotzky, visokio dominavimo pabaigos skatina žmogiškąją vaizduotę, kūrybiškumą ir praktinės veiklos proveržius, todėl konferencijos dalyviai buvo kviečiami dalytis tyrimų patirtimi gilinantį į „radikalią nerimastį“, tiriant tokius sociokultūrinius kontekstus kaip katastrofos, prievarta, kardinalūs individualių ir kolektyvinių identitetų praradimai, pvz., socialinio chaoso išgyvenimai, kur tiek kognityvinės, tiek ir normatyvinės koordinatės, kurių laikomasi gyvenime, žlunga. Tad už ko lieka kabintis?

Būtent etnografinis tyrimas, nuolatinis bandymas atsakyti į klausimą „kas čia vyksta?“ (angl. k. *What is going on?*), šio EASA forumo organizatorių manymu, gali pasiūlyti atsakymą, kaip vyksta tikrovės institutinimas (angl. k. *instituting reality*) konkrečiuose kontekstuose. Tikrovė institutinama pradedant nuo natūralumo / normalumo įvedimo (pvz., lyčių vaidme-

nų paskirstymo ar kapitalizmo, kuris irgi vadinamas „natūralia“ žmogiškojo gyvenimo sistema) iki genetinių manipuliacijų, aplinkos ir žmogaus teisių teisėkūros ir tai tampa žinojimo galios ir žinių politikos pagrindu.

Apskritai konferencija suteikė progą panagrinėti socialinio netikrumo ir socialinės baimės fenomeną iš šiuolaikinio – „susitraukusio“, globalizuoto terorizmo, klimato kaitos ir visokiausių kataklizmų bei sociokultūrinių susidūrimų, nerimo ir baimės varstomo pasaulio perspektyvos. Kitas polius – saugumo, rimties ir pusiausvyros išlaikymas. Tam irgi buvo skirta dalis konferencijos darbo sekcijų. Viena jų – „Įveikiant netikrumą Pietų Afrikos ekonomikoje“ – ieškojo atsakymų tirdama ritualo (protėvių kulto) palaikymą, kitos – nagrinėdamos „namų kūrimą“ (viena sekcija taip ir vadinosi – „Saugu kaip namie“) ar technologinį socialinio gyvenimo standartizavimą. Įdomų pranešimą šia tema pateikė Asta Vonderau iš Johanneseno Gutenbergo universiteto Mainze. Apibendrinama grėsmingai besiplėtojančios audito ir viešosios vadybos kultūros Vokietijos universitetuose tyrimo rezultatus ji teigė, kad vietoj kokybiškai dėstančių dėstytojų ugdomi „audituojami vienetai“ (angl. k. *auditable subjects*).

Konferencijos darbas vyko 3 plenarinėse sesijose, 140 sekcijų, taip pat buvo surengta apskritojo stalo diskusijų, filmų programų, žymių leidyklų naujų knygų apie antropologijos mokslinius tyrimus pristatymų, jaunųjų mokslininkų susitikimų ir daugelis kitų renginių, o debatai neutilo ir neformaliuose susitikimuose bei per uždarymo iškilmes.

Konferencijos atidarymo iškilmėse programinę kalbą skaitė profesorė Caroline Humphrey iš Kembridžo universiteto. Pas-

kaitą pavadinusi „Baimė, bloga nuojauta ir miesto erdvė“ (angl. k. *Fear, apprehension and urban space*), ji analizavo keletą teorijų apie nerimą šiuolaikinėje miesto erdvėje antropologijos, architektūros ir kitų disciplinų požiūriu. Jos manymu, ilgai mieste gyvenančių žmonių patirtys yra kitokios negu neseniai atsikėlusiu iš kaimo. Atmintis ir istorijas rėmina nuogastavimai, kas gali įvykti tam tikrose vietose. Neseniai atvykusiems potencialių pavojų samprata yra labiau skubota, paremta šiandiena ir „horizontali“. Pranešėjos argumentai rėmėsi etnografiniais tyrimais Mongolijoje. Paskaitoje stengiasi atskleisti, kas tokio užslėpto formuoja žmonių „privąčią erdvę“.

Iš plenarinių posėdžių bene labiausiai įsidėmėtini buvo du. Pirmiausia jungtinis posėdis, kuriame keturi mokslininkai – Bruno Latouras, Philippe’as Descola, Didier Fassinas ir Martinas Holbraadas – diskutavo apie Paryžiaus Quai Branly etnografijos muziejaus muziejininkės A. Ch. Taylor-Descollos pranešimą „Kokio pobūdžio kritiškai svarbią profesinę analizę pateikia antropologija“.

Jame ji kėlė klausimą, ar antropologija turi specifinį kritiškumo modelį, besiskiriantį nuo kitų socialinių mokslų? Jei taip, tai kaip tas pasireiškia praktiškai? Atsakydamas į tai P. Descola pabrėžė, kad kritinė antropologija yra tokia, kuri atliepia pagrindinius antropologijos uždavinius, t. y. apnuogina / išlukština elementarias socialines reprezentacijas, pvz., Vakarų ir likusio pasaulio susidūrimą bei bandymus vienas kitą paveikti per įvairiausias „pranašystes“, „sielų gelbėjimus“ ir t. t. Terminai *kultūra, gamta, visuomenė, religija* ir t. t. nebetinka kaip analitinės kategorijos, juos belieka priimti kaip žmonių vartojamas *emic* sąvokas. Tad atlikdami lauko tyrimą mes nuolat turime savęs klausti: „Iš kur mes žinome, kaip jie žino?“ (angl. k. *How do we know, how they know?*).

Tuo tarpu žymus šiuolaikinis antropologas ir socialinis teoretikas Bruno Latouras pabrėžė, kad antropologijos kritinis žvilgsnis neturi apsiriboti vien dėmesiu *emic* perspektyvai, bet panaudoti „santykį su kitu“ (angl. k. *alterity*) kaip galimybę apčiuopti mūsų taikomų konceptų ribotumus. Anot jo, reikia imtis terminų ir sąvokų kūrimo, įvairių kategorijų ar net išties antologijų išmokimo.

P. Descola dar minėjo, kad naujųjų etnografinių aprašymų kalba turėtų būti kritiška ir siekti daugiau nei įveikti dichotomiją tarp modernybės ir egzotiškumo, tarp Vakarų ir likusio pasaulio. Juk studijuodami žmonių morale, vertybes ir įsitikinimus mes galime prognozuoti būsimas pasikeitimų sekas, t. y. užsiimti „pranašystėmis“. Tuo tarpu B. Latouras perspėjo, kad distinkcija tarp Vakarų ir likusio pasaulio jau paseno, nes žmonija turi išlikti kaip rūšis, todėl mes, antropologai, tampam „diplomatais“, nes tą galim daryti geriausiai. P. Descola klausė, kokių pagrindu mes galim tapti „diplomatais“, juk tam turi būti formatas. B. Latouras atsakė – nebūtinai, juk etnografija leidžia mums nepasitikėti mokslu ir daryti etnografiją. Juk diplomatija yra daug senesnė už epistemologiją.

Plenarinėje sesijoje „Lokalus pasipriešinimas, nerimas ir antropologinis netikrumas“ (angl. k. *Local resistance, disquiet, and anthropological uncertainty*) buvo aptariamoms šiuolaikinių antropologinių tyrimų perspektyvos nagrinėjant didėjančią nerimą ir nepasitenkinimą kaip apmaudo ir paniekiančio pykčio išraiškas dėl vis labiau ryškėjančių globalios ekonomikos ir galios pasidalijimo prieštaravimų. Jacqueline Urla (Masačusetso universitetas) kalbėjo apie etnografinių tyrimų svarbą lokaliems pasipriešinimams atskleisti bei kokia yra naudinga šių studijų analitinė tąsa. Dimitrios Theodossopoulos (Kento universitetas) palietė aktualius Europai Graikijos valstybės ir žmonių rūpesčius, Panamos realijas. Jis

kritikavo generalizuojančius ir homogenizuojančius socialinio pasipriešinimo tyrimus ir pabrėžė lokalaus nepasitenkinimo tyrimų reikšmę bei painumą. Plačiai buvo aptarti dabartiniai Graikijoje vykstantys protestai, atskleidžiami lokalaus pasipriešinimo etnografiniai faktai, nagrinėjamos galios struktūros. Danas Rabinowitzius (Tel Avivo universitetas ir CEU), pasipriešinimą apibrėždamas kaip kolonijiniuose kaimo kontekstuose įstrigusią sąvoką, kėlė mintį, ar ji tebetinka šiuolaikinių miesto protestų ir represijų išraiškoms nagrinėti.

Įsidėmėtina buvo ir apskritojo stalo diskusija, organizuota Benoit de l'Estoile (Prancūzijos nacionalinis mokslinių tyrimų centras) ir Michalo Buchowskio (Poznanės universitetas) tema „Europos antropologijos ir EASA: situacijos analizė?“ Labiausiai įsiminė vieno iš EASA steigėjų, vyresniosios kartos britų antropologo Adamo Kuperio sudėti akcentai, kad antropologija, kad ir kokia ji būtų – ar EASA rėmuose, ar regioninė, ar globali, – gyva savo palyginamosios perspektyvos imperatyvu. Tai ją skiria nuo kitų socialinių mokslų, pvz., sociologijos. Be to, socialinės antropologijos pagrindas turėtų būti nuolatinis supratimas, kad lauko tyrimuose apčiuopta žmonių mąstysenos, elgsenos ir jausenos prasmė turėtų būti traktuojama kaip reprezentacija. Kitas dalykas – antropologijos etiketė turėtų būti „pliuralizmas prieš hegemoniją“. Reikia suprasti, kad žmogiškosios įvairovės (angl. k. *diversity*) siekis yra susijęs su galios dimensija, ir antropologija galėtų šią glokalią (angl. k. *glocal*), t. y. lokalią ir globalią, galią priskirti sau.

Darbo sekcija „Netikrumas multikultūralizmo krizėje“ (angl. k. *Uncertainty in the crisis of multiculturalism*), kurią suorganizavo Jacqueline Urla (Masačusetso universitetas), Jaime Polomera ir Mikelis Aramburu (Barselonos universitetas), kėlė klausimą, kokios yra baimės ir netikrumai, kylantys iš kultūrinės įvairovės ir kultūri-

nio paveldo susidūrimo pomultikultūralizmo situacijose. Pirmoji atsakymą bandė pateikti Katharina Bodirsky savo pranešime „Tarpkultūrinė alternatyva multikultūralizmui ir jos ribotumai“. Nagrinėdama Berlyno miestą kaip atvejį ji kritiškai analizavo tarpkultūrinės politikos požiūrius, kurie čia plačiai taikomi kaip alternatyva multikultūralizmui ir kurie siekia aktyvinti žmogiškąją įvairovę (angl. k. *diversity*) dėl socialinės sanglaudos koherentiškumo ir ekonominio konkurencingumo. Tam pasiekti skatinamas tarpkultūrinis persimaišymas, o ne atskirų kultūrinių bendruomenių veiklos vystymas. Ji pabrėžė, kad imigrantams ir apskritai regioninei plėtrai tarpkultūrinė kultūros politika yra mažiau segreguojanti nei multikultūralizmas, o kita vertus, tai nėra asimiliacija. Tarpkultūriškumas remiasi individo teise į tarpkultūrinę identitetą, teise pasirinkti kultūrą ar susikurti savąją kultūrą. Tuo skatinamas kūrybiškumas ir verslumas ir tokia politika, anot pranešėjos, yra žmogiškosios įvairovės vadyba, nes pripažįstama, kad individas „turi kultūrą“, kurią vartoja, bet kartu pripažįstamas kultūros sukūrimo žingsnis. K. Bodirsky dar pabrėžė, kad tokia kultūra sukuria nišą ekonominei naudai, nes pasireiškia buvusių Berlyno imigrantų getų virtimu, vidurinėsios klasės mikrorajonais. Tuo būdu susikurtoji „tarpkultūrinė kultūra“ tampa menkiau pasiturinčių miesto rajonų gyvenimo būdu, jų gerovės pagrindu.

Toje pačioje sekcijoje J. Polomera savo pranešime apie migrantų „įsivietinimą“ Ispanijos miestuose kėlė mintį, kad viešasis Katalonijos diskursas savo siūlomais universalizmo ir asimiliaciniais būdais stigmatizuoja visokias etninio skirtingumo formas. Vietinis Katalonijos darbininkų rajono atsakas – priešinimasis „sugyvenimui“ (angl. k. *conviviality*), kuris yra tarpkultūriškumo modelis Ispanijoje. Pastarasis atliepia ES peršamas tarpkultūriškumo

koncepcijas, nėra asimiliacinis, bet pakankamai kritiškai tradiciškai suprantamos kultūros atžvilgiu ir proteguoja kultūrinio identiteto dinamiką. Iš to plaukia civilinės, o ne kultūrinės pilietybės skatinimas. Tas pasireiškia gerovės kūrimu per darbo vietų kūrimą (angl. k. *welfare through workfare*). Nors darbo ir būsto reikalai nėra įraukiami į *conviviality* modelį ir jame figūruoja kultūros bei švietimo klausimai, tačiau tokia žmogiškosios įvairovės vadyba yra veiksminga konfliktų prevencijos atžvilgiu. Kitaip tariant, multikultūralizmas reiškia įvairovės reprezentaciją ir išgyvenimą esant ribotiems ištekliams, o tarpkultūriškumas reiškia individualius santykius tarp skirtingų kultūrų ir bendruomenių atstovų bandant sukurti ką nors kultūriškai nauja.

Sekcijos „Baimės antropologija: ko socialinės baimės mus gali pamokyti apie šiuolaikines visuomenes?“ (angl. k. *The anthropology of fear: what can social fears teach us about today's societies?*), kurią surengė Andrea Boscoboinik (Fribūro universitetas), Hana Horakova (Pardubicės universitetas) ir Carole Lemee (Bordo universitetas) darbe pagrindinis dėmesys buvo kreipiamas į „baimės prisijaukinimą“, t. y. į atskirų grupių ar ištisų visuomenių taikomas strategijas bei sociokultūrinius mechanizmus, siekiančius sumažinti baimę ir socialinį netikrumą. Tarp kitų pranešimų Vytis Čiubrinškas su kolege Jolanta Kuznecoviene (abu iš Vytauto Didžiojo universiteto) skaitė bendrą pranešimą tema „Pasitinkant naująjį Kitą: netikrumas ir socialinė baimė Lietuvoje“ (angl. k. *Facing new otherness: uncertainty and social fears in Lithuania*). Atkreipiant dėmesį į „radikalčiai kitus“ – pabėgėlius ir imigrantus iš Azijos ir Afrikos, naująsias religijas ir naująsias etnines mažumas buvo analizuoti kiekybinių tyrimų duomenys bei žiniasklaidos medžiaga, parodanti, kad Lietuvos visuomenėje labiausiai jaučiamas netikrumas ar

net socialinė baimė susiduriant su romais, čekėnais ir apskritai prieglobsčio prašančiais pabėgėliais. Šalia to ne mažiau jaučiamą baimę prarasti simbolinę galią, jei, pvz., būtų statoma nauja mečetė Vilniuje. Atsakas į tokias baimes – etnis nacionalizmas kaip identiteto politika bei apskritai nacionalinio identiteto konstravimas, kuris, kaip parodė VDU Socialinės antropologijos centro atlikti tyrimai, didžiąja dalimi remiasi etnine kilme ir genealogija.

Be to, šioje darbo sekcijoje buvo labai įdomiai nagrinėta kultūrinio autentiškumo problematika. Andrea Friedly iš Fribūro universiteto savo pranešime „Kito baimė postsocialistiniame kontekste“ (angl. k. *The fear of the other in a post-socialist context: youth identity strategies between the global and the local in Tatarstan*) pristatė, kaip posocialistinio Tatarstano jaunimo identiteto strategijose susiduriama su globalumo ir lokalumo tendencijomis ir išorinėmis baimėmis: vesternizacija, islamo fundamentalizmu, rusifikacija (iš kaimyninės Rusijos) bei imigrantų antplūdžiu. Savosios kultūros, kultūrinio autentiškumo bei kultūrinės hegemonijos siekis, kalbant apie jaunimo identitetą, pasireiškia ir per šalies viduje brėžiamas ribas tarp etninių rusų ir totorių, tarp „nominalių“ etninių musulmonų ir praktikuojančių religiją musulmonų. Tuo būdu „globalizuota jaunimo kultūra“ įgyja išaknintą ir etnonacionalinį kontekstą.

Neoliberalizmo ir postmodernizmo antropologijoje kritika pasižymėjo darbo grupė „Po krizės: neoliberalizmas, postmodernizmas ir antropologijos disciplina“ (angl. k. *After the crisis: neoliberalism, postmodernism and the discipline of anthropology (EN)*), nagrinėjusi neoliberalizmo ir postmodernizmo įtakas antropologijos disciplinai. Šios sekcijos vadovai Jamesas G. Carrieras (Oksfordo Brukso universitetas) ir M. Buchowskis (Poznanės universitetas) teigė, kad skardenant neoliberalizmui nuo

1980 m. antropologija prarado savo kaip disciplinos autoritetą ir apsiribojo individų nuomonių užrašinėjimu, tad siekta mokslinės diskusijos klausimu, kokie minėtų įtakų padariniai ir kaip mes galime pasukti priešinga linkme. Temos aktualumą parodė didelės sekcijos darbu besidominčių klausytojų skaičius ir jų aktyvus įsiliejimas į diskusijas, nors darbas vyko besibaigiant konferencijai, penktadienį, visi buvo pavargę nuo išpuodžių, o paryžiečiai ir miesto svečiai jau ruošėsi švęsti Bastilijos dieną.

Ši darbo grupė išsiskyrė ne tik temos aktualumu, bet ir prelegentais, susirinkusiais iš įvairių pasaulio universitetų ir mokslo institucijų, Vakarų ir Rytų Europos, JAV, Brazilijos. Pirmuosiuose pranešimuose analizuoti bendrieji postmodernizmo metmenys ir svarbūs antropologijos mokslo elementai. M. Buchowskis nagrinėjo postmodernizmo teorijos ypatumus vakarietiškoje antropologijoje, skirtingas jos prasmes pasaulyje. Pranešime „Postmodernizmas ir postsocializmas“ (angl. k. *Postmodernism and post-socialism*) jis atskleidė posocialistinių kontekstų įvairovę, savo teiginius iliustravo Lenkijos etnologijos ir antropologijos mokslo plėtotės pavyzdžiais. Sabina Stan (Dublino miesto universitetas) kėlė klausimus, kaip atgaivinti klasikinės antropologijos holistines ambicijas. Pranešime „Antropologijos nulinis lygmuo: kam ir kodėl mes tiriamo antropologiją?“ (angl. k. *Anthropology's ground zero: what is and what end we study anthropology?*) analizavo kasdienybės ir patirčių dokumentaciją, antropologijos intelektualinę ir socialinę vaidmenį. Lesley Gill (Vanderbilto universitetas) pranešime „Galia, krizė ir antropologija“ [*Power, crisis and anthropology*] nagrinėjo valstybės galiai prilygstančią galią (angl. k. *state-like effects*) – biurokratų veiksmus. Ji teigė, kad pastaruosius

trisdešimt penkerius metus antropologijos pagrindinė kryptis suvokė *galią* kaip nuleidžiamą valstybės ir biurokratų veiksmų. Pranešime, remiantis teoriniais diskursais, buvo nagrinėjama, kas šiuo atžvilgiu yra prarasta ir kokia ateitis.

Kiti trys prelegentai atskleidė postmodernios antropologijos disciplinos ribotumus. Eduardo Dullo (Nacionalinis muziejus-Federalinis Rio de Žaneiro universitetas) pranešime „Pakankamai rimtai? Aprašant ir analizuojant vietinį (gimtąjį) požiūrį“ (angl. k. *Seriously enough? Describing or analyzing the native(s) point of view*) parodė susirūpinimą vietinio (gimtojo) požiūrio reprezentacija. Vida Savoniakaitė (Lietuvos istorijos institutas) pranešimu „Postmodernizmas Lietuvos etnologijos ir antropologijos problemose“ (angl. k. *Postmodernism in issues of Lithuanian ethnology and anthropology*) siekė atkreipti dėmesį į neoliberalizmo ir postmodernizmo metmenis ir įtakas Lietuvos etnologijos ir antropologijos plėtotei, nagrinėjo etnologijos ir antropologijos mokslo intelektualinę orientaciją. Michał Murawski (Kembridžo universitetas) pranešime „Kačių ir sakalų rūmai: grožio posthumanizmas, vėlyvasis kapitalizmas ir politinė ekonomika“ (angl. k. *The Palace of cats and falcons: posthumanism, late capitalism and political economies of cuteness*) atskleidė šiuolaikinės postmodernios antropologijos politines ekonomines kryptis.

Pranešimai buvo lydimi konceptualių diskusijų, prelegentai gavo klausimų. Įdomūs kontroversiški komentarai, kilusios karštos diskusijos įtikino temas aktualumu ir iškėlė naujų hipotezių bei klausimų, į kuriuos ieškosime atsakymų savo tolesniuose moksliniuose darbuose. O ir pati konferencija, suteikusi tiek daug peno, baigėsi pakiliai – Bastilijos dienos iškilmių fejerverkais virš Eifelio bokšto.

Vida Savoniakaitė, Vytis Čiubrinskas